. רמב טוש"ע י"ד סימן רכ

מתנות עניים הלכה יא: דו ג מיי' פ"ה מהלכות נזקי

ממון הלכה ד טור ח"מ סיי

:לעל

יח ד מיי׳ פ״ז מהלכות שמטה ויובל הלי א סמג

עשין קמח: ים ה מיי פ"י מהלכות ברכות הלכה ו סמג עשין

כו טוש"ע א"ח סי׳ רכא סעיף

:ז מוש"ע שם סעיף ב

מוסף רש"י

סבי דאזלי אתיגרא. זקניס

עניים הולכים על משענתם בנחת

ורוחים כל שבוכנו ושבוכנו, יכב., נמושות כמו לא ימושו, שממשמשין והולכין (ב"מ כא:).

לקוטי בתר לקוטי. לשון למושות כמו לא ימיש, שנוטלין

ומשין הכל מלפניהם (שם). מהלכין כל אדם בשבילי הרשות. סמס בני אדם משהכניסו מבואתם עד שעת

תשהכניסן תבוחמם עד שעת הזריעה מפקירים שדותיהם ליכנס בה כל אדם לקצר את הדרך שלא יקיף, והן נקראין שבילי הרשות לפי שברשות עושין,

הרשות לפי שברשות עושין, והתנה יהושע שלא יקפידו על

ישע שנה יקפידו על כך, עד שתרד רביעה שניה. זמנה רי"י רביעה

הזרעים לומחות וקשה לה דריסת הרגל (ב"ק פא).

וחסדכם כענן בקר. לא קנוע

(ברכות נט.). שתיהן לקללה. אותה שימטיר עליה רוב גשמים

שמקלקלין את התבואה, ואת

שלא ימטיר אין גשמים ואין

תנוחה גדילה (לקמן כ.). משיצא חתן לקראת כלה.

שהמים קבולין על הארץ וכשהטפה נופלת עליהן טפה מחמונה בולטת לקראתה

(ברכוח ומ:).

רבינו חננאל

רב זביד אמר לזיתים, דתניא

מאימתי כל אדם מותרין בלקט שכחה ופאה משילכו

הנמושות, בפרט ובעוללות

משילכו עניים בכרם ויבאו.

בזיתים עד שתרד רביעה שניה. סבי דאזלו אתגרא.

זקנים המהלכין במשענת, בנתיבי בני רשות הרבים. מאי

לשון רביעה. שרובע לקרקע,

כדרב יהודה דאמר מטרא

בעלה דארעא היא, שנאמר והולידה והצמיחה. **רביעה**

וראשונה] כדי שתרד בקרקע

חבית. אמר רב חסדא גשמים שירדו כדי לגוף בה פי חבית

אין בהן משום ועצר. וכן גשמים שירדו קודם ועצר,

פי׳. קודם קרית שמע שכתוב בה ועצר את השמים (ולא

אמרן אלא קודם קרית [שמע] של ערב, אבל קודם שמע

דצפרא יש בהן משום ועצר.

כלומר, המטר היורד בשחר

כלום [ו]עובר

כדכתיב חסדכם כענן בקר.

אבל אם נתקשרו שמים

. בעבים בבקר אינו פוסק אותו

והני מילי במטר

יהיה מטר]. אמר אביי

טפח. שניה כדי לגוף בה

פ"ח מהלכות

מניף יח: מו ב מיי' פ"א

:1

במשנה נדרים סב: ועי' במשנה ז פ"ט דשביעית], ג) פאה פ"ח מ"א ב"מ כא:, ד) [הערוך בערך גד ובערך נמש גרס אתיגדא ע"ש שמביא ראיה מתרגוס], ד) ב"ק פא., ושביעית פ״ט (1 ו) ובמשנה דשביעית איתא מאימתי כו' משתרד רביעה כו' עי׳ ר״ש שם וברח״ש כתב ב"ל עם שם וכות ש פנוב דשניהם אמת], **ח**) [פסחים נב: נדה נא:], **ט**) ברכות נט. ע"ש, י) [לקמן כ.], ל) ברכות נט: וע"ש, ל) [גיי רי"ף אר"י מודים וגיי רא"ש א"ר הונא], מ) [נ"ל פאה ר"ל בזית עי' חולין קלא:], נ) [דברים כח], **מ**) [ב"ק דף פא.], **ע**) [דברים יא], **פ**) [שם בברכות פרש"י בע"ל ע"שו. ל) נשמואל ב גן,

תורה אור השלם ולבהמתר ולחיה אשר ויקרא כה ז .2. כי כאשר ירד הגשם לא ישוב כי אם הרוה את האַרץ והולידה והצמיחה קאבי: 3. מָה אֶעֱשֶׂה לְּךְּ אֶפְרִיִם מָה אֶעֱשֶׂה לְךְּ יְהוּדָה כּ: בָּוּז אָצֶשֶּׁה לְּךְּ אֶבְּיַיִּם מָה אָצֵשֶּׁה לְּךְּ יְהוּדָה וְחַסְדְּכֶם כַּעֲנֵן בַּקֶּר וְכַטַל משכים הלר: בַּשְּבִים חּלֵבְי 4. וְגַם אָנֹכִי מְנַעְתִּי מְבֶּם אֶת הַגָּשֶׁם בְּעוֹד שְׁלֹשָׁה חדשים לקציר והמטרתי על עיר אֶחֶת וְעַל עִיר אַחַת לא אַמְטִיר חֶלְקָה אַחַת תַּמְטִיר עָלֶיהָ תִּיבְשׁ: תַּמְטִיר עָלֶיהָ תִּיבְשׁ:

הגהות הב"ח

(h) גמ' הנודר עד הגשמים עד שיהו גשמים עד שתרד: (3) רש"י ד"ה גשמים שנימם הקרקע בעומק טפח יפין

גליון הש"ם

רש"י ד"ה מאימתי מברכים כו' ומשנינן לה הא רחזי מחזי. ק"ל הא דחינן שם הך מירולא ומסקינן אידי ואידי דמחזי כאן דאתא טובא וכו׳ :יע:

הגהות הגר"א

גם' כהמון גליו כו' עד נ"ב וימליכו את שמך מלכנו כ"ה גירסת הרי"ף וש"פ:

רבינו נרשום

עד שתרד. רביעה ראשונה אינה חשובה כלום. מאימת בשכחה ובפאה. (של) בעה"ב משילכו הנמושות. שכבר

בטורח, שכבר לא השאירו יותר מדאי: מאימתי מברכין על הגשמים. בפרק הרואה (ברכות דף נד.) אתרינן על הגשמים אותר הטוב והמטיב והחם (דף נט:) פרכינן הך כלום. שבילי הרשות. דרכים ברכה דתקון לה רבנן ° ומשניגן לה הא דחוא מיחוא והא דשמע משמע: **חשן לקראת כלה.** שירדו כל כך שכשהטפה נופלת יוצאה אחרת שהם ברשות היחיד בשדות. ל) ברביעה. שניה כבר כלה ובולטת כנגדה מפי מורי. ל"א שהשווקין מקלחין מים שוק מקלח וזה מקלח כנגדו: רוב ההודאות. כלומר רוב ההודאות אתה קורא להקב"ה ולא כל ההודאות והכי משמע ברוך אתה ברוב ההודאות ולא בכל אלא כך חותם בא"י אמ"ה אל ההודאות דמשמע כל ההודאות: לחיה. שניה. אין צריך אלא למימרינהו משום ועצר. כלומר דיש בהן משום ברכה. קודם ועצר. דק"ש. מוך. קפל ודמוך, כלומר, שכל היום יורד מטר. עיבא. עבים עבות בשום וכבו. כלהו יו כי הון כושום ביו היו קום בובי. ין של ביו קשר זהון, כי רומה, עבר זהום דו בשנה ביבא. כב בכוח. הן של ברכה, ובהכי אמרו מקר שקך וגני. ענני, קטנים, ארמלתא. שאין יורד גשמים. לא ביירי תרביעי, אין חריכין הר מדרשת שיכולין תלמידים לבוא, שאין מעכבין להן גשמים, ובטבת יש להם פנאי יותר מכל ימות השנה. ע״א, שאין מפסידין הגנות.

דאתא מיטרא מעיקרא. קודם טבת, דבטבת (נמי אתי טוביה אי ומוקפין) הוי ארמלתא. הא כתיב והמטרתי. ⁷) לפורענות. הא דאתא טובא. אין בהן משום ועצר, דברכה הוי. דאתא כדבעי, כלומר זעיר הוי קללה. דיקא נמי. דקרא בזעיר מיטרא כתיב. תמטר. תהא מקום מטר כל דהו. מ**שיצא חתן לקראת כלה**. משיצאו מים התחתונים לקראת מים העליונים, כדרך שיבא חתן לקראת כלה.

הנודר עד הגשמים. דאמר קונם אם אהנה מדבר זה עד הגשמים: עד שתרד רביעה שניה. בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם ואין קורין גשמים לראשונה עד שתרד שניה שמכאן ואילך מקולקלות הדרכים ומאוסות מפני הגשמים. ל"א עד הגשמים משמע תרי דהיינו רבינוה שניה: כל אדם. אמילו

העשירים: מ פרע. לא תפאר אחריך

(דברים כד) לא תטול תפארתו ממנו:

משילכו הנמושות. בשדה דמכחן

ואילך נתייאשו שאר העניים לפי

שיודעין אם נשאר לקט שכחה ופאה

נמושות נטלום: נמושות. לשון

ממששט: משילכו עניים בכרם ויבחו.

כלומר שלקטו וחזרו ובאו פעם

שניה והשתא מסחי דעתייהו עניים:

משתרד רביעה שניה. דעד ההיא

שעתה לקטו הכל: דחולי הסיגרה.

הולכין בנחת ומעייני טפי. מחזיק

בפלך (שמואל ב ג) מתרגמא אתיגרא:

לקוטי בתר לקוטי. עני מוליך בנו

אחריו שמכאן ואילך פוסקין שאר

עניים מללקוט: ה"ג רב פפא אמר

לשבילי הרשות. כלומר שיש רשות

מב"ד לעוברי דרכים לקלר שבילן

לילך בשדות: עד שתרד רביעה

שניה. שמכאן ואילך גדלה התבואה

וקשה לה דישת הרגל דאמר מר בפרק

מרובה ש בתנאים שהתנה יהושע

מהלכין בשבילי הרשות וכו': בתבן

וקש של שביעית. ספיחים שגדלו

בשביעית דיש בהן איסור שביעית

או תבואה שגדלה בשביעית לאחר

שנכנסה: כלה לחיה מן השדה. לשון

זכר כמו עשו כלה (בראשית יח) כלומר

כלה האוכל: כלה לבהמתך. כמו כלה

בחימה כלה ואינימו (מהלים נט)

ומשירדה רביעה שניה מכאן ואילך

אין תבן וקש בשדות שהגשמים עושין

אותן זבל: והולידה. כאדם שמוליד:

גשמים ברביעה רחשונה. חם בחין

כל כך שנימס הקרקע (כ) יפין הן

ואין לריך להתענות: לגוף כה פי

הכית. ששותת מן המים עד שנעשה

תיחוח כל כך שיכול לעשות מגופת

חבית בלא תוספת מים: אין בהם

משום ועלר. אין זו קללה של ועלר

את השמים ש: קודם ועלר. קודם זמן

ק"ש דכתיב ביה ועלר את השמים

אע"פ שלא יהיה רוב גשמים: אבל ירדו קודם ועלר דלפרא יש בהן משום

ועלר. הואיל ולא ירדו ביום ואין

יפין לעולם: לים בהו מששת. וחין

שנתן מתברכת: וחסדכס כענן בקר.

שחין בו ממש: מיטרה במיפחה בבי.

א הנודר עד הגשמים (6) כי משירדו גשמים (6) עד שתרד רביעה שניה רָב זביד אמר לזיתים דתנן מב מאימתי כל אדם מותריז בלקם בשכחה ובפאה משילכו הנמושות בפרט ובעוללות משילכו עניים בכרם ויבואו בזיתים משתרד רביעה שניה מאי נמושות אמר ר' יוחנן סבי דאזלי יי אתיגרא ר"ל אמר לקומי בתר לקומי רב פפא אמר כדי להלך בשבילי הרשות דאמר מר י מהלכין כל אדם בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה רב נחמן בר יצחק אמר לבער פירות שביעית י דתנן י עד מתי נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית עד שתרד רביעה שניה מאי מעמא דכתיב ולבהמתך ולחיה אשר בארצך י כל זמן שחיה אוכלת בשדה האכל לבהמתך בבית כלה יי לחיה מן השרה כלה

ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת תמטר וגו' י ואמר רב יהודה אמר רב שתיהן לקללה לא קשיא הא דאתא מובא הא דאתא כדמבעי ליה אמר רב אשי דיקא נמי דכתיב תמטר תהא מקום מטר ש"מ א"ר אבהו ס ה מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה ימאי מברך אמר רב יהודה אמר רב 0 מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל מפה ומפה שהורדת לנו ור' יוחנן מסיים בה הכי אילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו כו' עד א אל יעזבונו רחמיך ה' אלהינו ולא עזבונו ברוך רוב ההודאות רוב ההודאות ולא כל ההודאות אמר רבא אימא אל ההודאות אמר רב פפא יהלכך אם יורדין בבקר כשפותחין הפתחים יקפל החמר שמוכר תבואה את שקו ליכנס לישן מפני שהשנה מתברכת ויהיה שובע בעולם ולא ישתכר במכירת תבואתו. אלמא יפין הן: **דקטיר בעיבא**. אם נתקשרו שמים בעננים עבים ולא קלושים אין בהם משום ועלר: דקטיר בעננא. שהיא קלושה מעב אין בו ממש: טבא לשתא. אשריה כלומר טובה יש לשנה דטבת ארמלתא שאין גשמים יורדין בה להרביע את הארך: איכא דאמרי דלא ביירי תרביצי. אותן מקומות שמרביצין בהן תורה אינן בורות מפני שהדרכים יפין הן והולכין התלמידים ממקום למקום ללמוד חורה. ל"א לא ביירי תרביצי גנות שאינן גדילין על רוב מים כגון כרשינין: לא שקיל שודפנא. אין השדפון נאחז ומתדבק בתבואה: **מנוולסא.** שהדרכים מנוולים בטיט מפני הגשמים: הא דאתא מיטרא מעיקרא. שירדו הגשמים בומנן במרחשון וירדו אף בטבת רעים הן שכבר די לעולם בגשמים של מרחשון: דלא אחא מיטרא מעיקרא. טבא לשתא דטבת מנוולחא. לשון אחר הא דאתא מיטרא מעיקרא טבא דמנוולחא: אין בהם משום ועלר. דאותן של קלת מדינה שירדו להן גשמים מוכרין לאחרים: ואמר רב יהודה אמר רב שחיהן לקללה. אותן שירדו ואותן שלא ירדו מפני שרוב גשמים קלקלו את תבואתם: הא דאיכא מיטרא טובא. יותר מדאי שתיהן לקללה: כדמבעי ליה. אין בהן משום ועלר שקלת מדינה חספק לקלת מדינה: חמטר חהא מקום מטר. כלומר

עד מתי נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית. פירוש נשנה שמינית וכו' וס"ל כמ"ד ספיחי זרעים מותרים ולר' עקיבא דאמר ספיחי זרעים אסורים מקרא דהן לא נזרע ולא נאסוף כדמפרש במסכת פסחים פרק מקום שנהגו (דף נא:) ל"ל דמוקי לה ולבהמתך ולחיה וגו' בספיחי אילנות ולאו דוקא תבואה קאמר אלא כגון תבואת הכרם דהיינו אילנות אבל ספיחי זרעים אסורים: לא אמרן אלא קודם ועצר דאורתא. כלומר שירדו גשמים קודם ק"ש של ערבית אבל קודם של שחרית יש בהם משום ועלר כדאמר רב שמואל בר רב יצחק:

איכא דאמרי לא ביירי תרביצי. שאין הגנות ריקים מזרעים:

לבהמתך מן הבית אמר רבי אבהו מאי לשון רביעה דבר שרובע את הקרקע כדרב יהודה דאמר רב יהודה מיטרא בעלה דארעא הוא שנאמר ²כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה ואמר רבי אבהו רביעה ראשונה כדי שתרד בקרקע מפח שניה כדי לגוף בה פי חבית אמר רב חסדא גשמים שירדו כדי לגוף בהן פי חבית אין בהן משום ועצר ואמר רב חסרא גשמים שירדו קודם ועצר אין בהן משום ועצר אמר אביי לא אמרן אלא קודם ועצר דאורתא אבל קודם ועצר דצפרא יש בהן משום ועצר דאמר רב יהודה בר יצחק יי הני ענני רצפרא לית בהו מששא דכתיב י מה אעשה לך אפרים מה אעשה לך יהודה וחסדכם כענן בקר וגו' א"ל רב פפא לאביי והא אמרי אינשי במפתח בבי מיטרא בר חמרא מוך שקך וגני לא קשיא הא דקטיר בעיבא הא דקטיר בענני אמר רב יהודה מבא לשתא דמבת ארמלתא איכא דאמרי דלא ביירי תרבִיצי ואיכא דאמרי דלא שקיל שודפנא איני והאמר רב חסדא מבא לשתא דמבת מנוולתא לא קשיא הא דאתא מימרא מעיקרא הא דלא אתא מיטרא מעיקרא ואמר רב חסדא גשמים שירדו על מקצת מדינה ועל מקצת מדינה לא ירדו אין בהן משום ועצר איני והכתיב 1 וגם אנכי מנעתי מכם את הגשם בעוד שלשה חדשים לקציר והמטרתי על עיר אחת

> השק שלך ושכב שאין לך היום הליכה. וטוביא דשתא, דטבח ארמלתא. דלא ביירא תרביצי, כגון הא דגרסי חד מטיא תרביצא וחד מטיא אספלידא. וי״א דלא ביירי תרביצי, [פיר'] ביירי מלשון בורא, כדכתיב והאדמה לא תשם ומתרגמינן וארעא לא תבור. כלומר שהשקה [השדה] ונשאר בה לחלוחית עדיין, [ו]משתיב[ש] חורשין אותה וזורעין אותה, היינו דלא ביירי תרביצי. פי׳ טבת ארמלתא, שלא ירדו גשמים בטבת, שהגשמים הם [כ]בעל לארץ, שנאמר והולידה והצמיחה. [וי״א לא ביירי תרביצא] אין מניחין האכסדרא בורא, שדה בור, [אלא] שוכנין בה מפני שלא באו גשמים [כדין ליכנס בבית, אלא יושבין באכסדראות כמו (b שאין לה ישיבת בית. איכא דאמרי דלא שקיל שיבתנא. כלומר, לא נסתלק החום אלא ישינים בפתחים פתוחים מפני חוזק החום. איני, כי טוב הוא כאשר לא יבא המטר בטבת, והאמר רב חסדא טבא דטבת מטולתא, כלומר, בעת שיהו בני אדם [עוליז] מטונפים יך של היהור לא היה במינט בזה טובה השנה, השניק, אם היו גשמים במרשמות ולמלי, הטוב שלא יהיו בסבר גשמים, ואם לא את רגליתן ובכגדיהם בטינט בזה טובה השנה, ושניק, אם היו גשמים במרחשוון וכסלו, הטוב שלא יהיו בסבר גשמים, ואם לא היו גשמים במרחשוון וכסליו (הוו ביה תשתא), [טוביא דשתא] דטבת מטולתא. ועוד אמי, גשמים שירדו על מקצת מדינה אין

בהם משום ועצר. איני והכתיב חלקה אחת תמטר וחלקה (אחת) אשר לא תמטיר עליה תיבש, ואמר רב שתיהן לקללה. ושנינן אי אתא טובא ומתכנשין תמן מיא לקללה, כדכתיב [תמטר], שם יהיה המטר כנוס, כלומר נקוים שם המים כגון שנקוין במקום האשבורן, אבל אם באו [גשמים] כרבעו לה, לברכה. משיצא חתן לקראת כלה. כשתרד הטיפה על הקרקע שכבר ירד בו מטר מעלת כמין אבעבועין, ונקראין חתן וכלה, לפי ירידת הגשמים, שהגשמים נקרין רביעה, וכשגראין אילו האבעבועין, היו מ

דאולי אתיגרא. פי׳ שהולכים במקלות ונשענים עליהם ואמר בתרגומה מחזיק בפלך דכתיב ל) גבי יואב הוי באתיגרה: בשבילי הרשות. פי׳ נדרך שעשוי דרך השדות והכרמים: עד שתדר רביעה שניה. מכאן ואילך מוקי להו:

ל) נראה דל"ל עד מתי נהנין וכו' עד שתרד רביעה שניה שאו כבר כלה לחיה. ב) ל"ל ואר"י אמר רב שחיהו לפורענות.